

TÜRK TOPLUMUNDA HACI BEKTAŞ VELİ ALGISI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Metin IŞIK¹
Mustafa AKDAĞ²
M. Sezai TÜRK³

ÖZET

Bu çalışma Türk Kültürünün en önemli şahsiyetlerinden biri olan Hacı Bektaş Velî'nin Türk Toplumunu tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmayla Hacı Bektaş Velî'nin Türk Halkı tarafından Türk Kültürüne hizmet eden önemli bir şahsiyet olarak, "tasavvuf alimi" şeklinde algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmayla ayrıca Türk Halkının, Hacı Bektaş Velî'nin tanıtılması için bugüne kadar yürütülen çalışmalarını yetersiz gördüğü ve Hacı Bektaş Velî'nin genç kuşaklara layıkıyla anlatılması için daha fazla çaba sarf edilmesini istediği de tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hacı Bektaş Velî, Türk Toplumunu, Tanıtım, Algılama, Kültürel Katkı

A STUDY ON THE PERCEPTION OF HADJI BEKTASH VELİ

ABSTRACT

This study of Turkish culture, one of the most important figure of Hacı Bektaş Velî Turkey by the Society in order to reveal how was detected were carried out. Working with Turkey by Hacı Bektaş Velî's Turkish Folk Culture to serve as an important figure, "scholar of mysticism" is perceived as a result has been reached. Working with the addition of the Turkish people, Hacı Bektaş Velî's promotion efforts to date to see the poor and the young generations of Hacı Bektaş Velî more efforts to explain adequately wants to be have been identified.

Keywords: Hacı Bektaş Velî, Turkish Society, Publicity, Perception, Cultural Contributions

GİRİŞ

13. yüzyılda Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Velî'nin Anadolu Aleviliğinin oluşumunda önemli bir yeri vardır. İslam öncesi ve sonrası arasında kurduğu köprü ile Türk Kültürüne önemli katkılarda bulunan Hacı Bektaş Velî'nin Türk Halkı tarafından doğru algılanması için bugüne kadar birtakım çalışmalar yürütülmüştür. Bu bağlamda Hacı Bektaş Velî üzerine kurgulanan bu çalışmanın öncelikli amacı Türk Toplumunda Hacı Bektaş Velî'nin ne şekilde (nasıl)

1 Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Öğretim Üyesi

2 Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Öğretim Üyesi

3 Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Öğretim Üyesi

algılandığını ortaya koymaktır. Diğer yandan Hacı Bektaş Veli'nin algılanma düzeyinin ölçülmesi de çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Betimleyici bir karaktere sahip olan bu çalışmayla bir anlamda "Hacı Bektaş Veli'nin Türk Toplumunda gerektiği şekilde tanındığı" varsayımının da test edilmesi amaçlanmaktadır.

Ülkemizde Hacı Bektaş Veli ile ilgili bugüne kadar birçok araştırma yapılmakla birlikte; "Hacı Bektaş Veli'nin Türk Toplumunu tarafından nasıl algılandığını" ortaya koyan herhangi bir çalışma yürütülmemiş olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Zira bu çalışma ile elde edilen bulguların, Hacı Bektaş Veli ile ilgili olarak bundan sonra yürütülecek çalışmalara da ışık tutacağı aşikardır.

Hacı Bektaş Veli'nin algılanma biçim ve düzeyine etki eden tanıtım faaliyetlerinin neler olduğu, bugüne kadar hangi tanıtım faaliyetlerinin yürütüldüğü ve bunların ne düzeyde etkili olduğu gibi hususlar başlı başına özgün bir çalışma konusu olduğundan çalışma kapsamında bunlara değinilmemiştir.

Çalışma kapsamında öncelikle Hacı Bektaş Veli ve eserleri hakkında bilgi verilecek, ardından Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültürüne katkıları ele alınacaktır. Uygulama bölümünde ise Hacı Bektaş Veli'nin Türk Halkı tarafından ne şekilde algılandığını ortaya koymak üzere 21 ilde, 1067 kişi üzerinde gerçekleştirilen saha araştırmasına ve ulaşılan sonuçlarına yer verilecektir.

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1 Hacı Bektaş Veli ve Eserleri

Horasanın Nişabur şehrinde doğan (Noyan 1995: 23) ve asıl adı Seyid Muhammed bin İbrahim Ata olan Hacı Bektaş Veli, Lokman Parende'den ilk eğitimi almış ve Ahmet Yesevi (1103-1165)'nin öğretilerini takip etmiştir (<http://tr.wikipedia.org>, 2009). Horasan erlerinden bir Türk olan Hacı Bektaş Veli tahsil ve manevi eğitimini tamamlayarak bir irşad eri olarak Anadolu'ya geldiğinde (Öztürk 1990: 49) hayatının büyük bir kısmını Sulucakarahöyük'te (Hacıbektaş) geçirmiş ve ömrünü de burada tamamlamıştır. Mezarı, Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesinde bulunmaktadır (<http://tr.wikipedia.org>, 2009).

Osmanlı İmparatorluğunda ondördüncü yüzyıldan itibaren, sosyal ve siyasi bakımdan büyük etkinliği olan Bektaşî tarikatının piri olan Hacı Bektaş Veli'nin harcını kopardığı Alevi-Bektaşî anlayışı, Anadolu'nun yanı sıra Balkanlar, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Bosna, Kosova, Makedonya, Gül Baba türbesinin bulunduğu Macaristan'ın Budapeşte şehriden Azerbaycan'a kadar bir çok yerde kabul görmüş ve benimsenmiştir. Mevlana, Baba İlyas, Ahi Evren'le çağdaştır (www.hacibektas.com, 2009a).

Hikmet, irfan ve sevgiden meydana gelen şuurlu dayanışma, basiretli görüş, dengeli davranış, şeref, namus, hak ve adalet ölçüleriyle mücahid-i fi-sebilillah olmayı, en büyük cihadın da insanın kendi nefsiyle savaşı olduğunu hayatı boyunca göstermeyi hayat felsefesi olarak (Fiğlalı ve Aydın 1997: 14) kabul eden Hacı Bektaş Veli'nin "Makalat", "Şathiyye",

“Fevâ'idnâme”, “Fâtiha Sûresi Tefsiri”, “Hacı Bektaş Velî'nin Nasihatları”, “Besmele Şerh-i” (<http://www.ziyababa.org.tr>, 2009) gibi eserlerinin yanı sıra Makalat-ı Gaybiyye ve Kelimat-ı Ayniyye⁴, Hurde-name ve Üss-ül-Hakika (Noyan 1995: 38-39; Fiğlalı 1990: 161) isimli eserlerden de bahsedilmektedir.

Makalat, Hacı Bektaş Velî'nin dünyevi, dîni ve tasavvufî konularındaki duygularını, düşüncelerini ve nihayet bütünüyle “insan imajını” en açık, sade, anlaşılır, tabii söyleyişlerle ortaya koyduğu eseri hiç şüphesiz “Makâlât”dır. Hacı Bektaş Velî'nin iki sayfa kadar tutan bir **Şathiyyesi** olduğunu Abdülbâki Gölpınarlı nakletmektedir. **Fevâ'idnâme**, Dîni, ahlâki ve tasavvufî konuları ihtivâ eder ve muhtevâ olarak Makâlât'la çok büyük benzerlikler göstermektedir. **Fâtiha Sûresi Tefsiri**, Hacı Bektaş Velî'nin böyle bir eseri bulunduğunu ilk defa Fuat Köprülü haber vermiştir. **Hacı Bektaş Velî'nin Nasihatları**, Hacı Bektaş Velî'ye ait nâsihat ve vasiyyetler, bir nüshası Hacı Bektaş İlçesi Halk Kütüphanesinde kayıtlı olan ve Dedemoğlu tarafından yazılan “Akâidi Tarikat” müteakiben kaydedilmiştir. **Besmele Şerh-i**, Hacı Bektaş Velî Besmelenin mânâ ve rûhunu yorumlar. Bunu yaparken de âyet, hadis ve birtakım kıssalardan deliller getirir.

1.2. Hacı Bektaş Velî'nin Türk Toplumundaki Yeri

Onüçüncü yüzyılın ilk yarısında gerek Moğol istilasının etkisiyle, gerekse başka nedenlerden dolayı Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya gelen, Anadolu Aleviliğinin oluşumunda büyük çabalar harcayan, daha sonraki yıllarda “Horasan Erenleri” diye anılan Türkmen babaları arasında Hacı Bektaş Velî önemli bir yer tutar. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na başkentlik yapmış, Horasan'ın Merv, Herat, Belh ile birlikte dört önemli kentinden biri olan Nişabur ve çevresi, Hacı Bektaş Velî'nin doğduğu sıralarda Türkmen nüfusunun yoğun olduğu bir bölgeydi ve orada bir Türkmen pirinin kurduğu Yesevîlik tarikatı büyük bir yayılma ve gelişme göstermiştir (www.datcahacibektas.org, 2009).

“**Bir olalım, iri olalım, diri olalım**” sözüyle bir, bütün, güçlü olmak ve bunu sağlamak için her türlü imkanın kullanılmasının önemini ortaya koyan (Mert yy:35) Hacı Bektaş Velî'nin en önemli etkisi, Türk kültürünün İslam öncesiyle sonrası arasında güçlü bir köprü oluşturmasıdır. Anadolu'da başlayıp Balkanlara kadar genişleyen Hacı Bektaş Velî düşünce sistemi, Türk kültürünün yaşatılmasında ve geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu etkinin kalıcılığında, Ahmet Yesevî ile birlikte Bektaşî dervişleri önemli roller üstlenmişlerdir. Hacı Bektaş Velî'nin Türk kültürünün sürekliliğini ve yaşamasını sağlayan uygulamalarının başında, Türkçeye verdiği önem gelmektedir. Bektaşîlik, Türkçeyi ibadet dili olarak kullanmış; Türkçe şiir geleneğini kesintiye uğratmadan sürdürmüştür. Farsça ve Arapçanın hâkim olduğu bir dönemde, Türkçeyi ibadet dili olarak kullanmaları, kültür bilincinin en önemli göstergesidir. Onların bu tutumları, Türkçenin gelişmesine ve kalıcılığına neden olmuştur. Hacı Bektaş Velî ve onun öğrencileri Türk kültürünün, kültürlerarası mücadelede,

4 Hacı Bektaş Velî'ye ait olup taraftarlarını aydınlatmak için hazırlanan nasihatlerden oluşan ve Gıyasettin Aytaş ve Hacı Yılmaz'ın hazırladığı **Makalat-ı Gaybiyye ve Kelimat-ı Ayniyye**, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi tarafından 2009 yılında basılmıştır.

sürekli ve güçlü bir şekilde yer almasını sağlayarak Türkçenin, büyük destekçileri arasında yer almışlardır (www.hbektasVeli.gazi.edu.tr, 2009).

Uygurluklar beşği Anadolu'nun zengin kültür mozaiğini, bozmadan; parçalamadan; farklılıklarıyla; sevgi ve hoşgörü temelinde biraraya getirerek ve tasavvufu yoğurarak, Anadolu Alevi ve Bektaşiliği'nin doğmasına öncülük eden Hacı Bektaş Veli **“Hiç bir milleti ve insanı ayıplamayınız!”** diyerek Anadolu'nun sosyal, siyasal, ekonomik, etnik ve dinsel yapısını dikkate alarak, sevgi ve hoşgörü kültürünün temellerini atmıştır. Farklı dillerden, farklı kökenlerden ve kültürlerden gelen insanları bir bilen; ceylanla arslanı dost olarak kucaklayan, bu anlayışın, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinde ifade edilen düşüncelerin temeli olduğu; günümüz insanının, hala bu anlayışa ulaşma çabası içinde olduğu düşünüldüğünde (www.hacibektas.com, 2009b) insanlığın ancak yirminci yüzyılda, üstelik de çoğu kez politik amaçlarla kullandığı insan sevgisi ve insan haklarını, Hacı Bektaş Veli de onüçüncü yüzyılda, üstelik insanların birbirinin kanını akıttığı bir dönemde en içten duygularla dile getirmiştir. Dini kurallara bağlılığı, manevi gücü, Ehl-i beyt sevgisi, engin zekâsı ve sarsılmaz inancıyla Hacı Bektaş Veli, kitleleri etkilemiş; günümüzde de etkilemeye devam etmektedir. **“Oturduğun yeri pak et, kazandığın lokmayı hak et”** diyerek temizlik, dürüstlük, çalışmak ve helal kazanç konusunda tavsiyede bulunurken; yıkıcılığa, zulme, sömürüye ve tembelliğe karşı da tavrını ortaya koymuştur. **“Ayağa kalkarsan hizmet amacıyla kalk, eğer konuşacaksan, hikmet ile konuş, ve oturacağın zaman, saygı ile otur!”** sözleri ile toplumda birlik ve dirliğin sağlanması, gönüllere sevgi aşılanması, insanların kardeşçe yaşaması hususlarını dile getirirken **“Gelin canlar bir olalım”** diyerek gönüllere taht kuran Hacı Bektaş Veli; birleştirici, yapıcı, hoşgörü sahibi, sevgi dolu bir gönül eri (www.hbektasVeli.gazi.edu.tr, 2009) olarak kabul görmektedir.

1.3. Hacı Bektaş Veli Üzerine Araştırmalar

Bektaşilik ve Alevilik üzerine birçok araştırma yapılmıştır. YÖK tarandığında yüksek lisans tezi olarak “Cumhuriyet Döneminde Bektaşilik” (Berge 1990), “Kentleşme Sürecinde Alevilik-Bektaşilik” (Yılmaz 1998), “Türk Aile Yapısında Bektaşi Geleneklerinin Yeri ve Bir Bektaşi Köyü” (Tuğcu 1992), “Hacıbektaş Yöresi Bektaşi İnançlarının Din Sosyolojisi Yönünden İncelenmesi” (Yavuzer 1993), “Sarıoğlan Yöresi Alevi-Bektaşi İnançlarının Tesbit ve Değerlendirilmesi” (Caner 1996), “1980 Sonrası Alevi-Bektaşi Örgütlenmelerinin Sosyolojik İncelemesi” (Gölbaşı 2000), “Alevi-Bektaşi ve Sünni Grupların Kültürel Benliğin Yapılanması Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi” (Uluç 2004), “Eskişehir İli, Alevi-Bektaşi Köylerindeki İnanç Ritüellerinin Sosyolojik Analizi” (Kökel 2004), “Şanlıurfa Kıyas Beldesinde Alevilik Bektaşilik Üzerine Sosyal Antropolojik Araştırma” (İlhan 2006) ön plana çıkmaktadır. Doktora tezi olarak “Bektaşi Adab ve Erkânı” (Özcan 2001), “Alevi-Bektaşi Geleneği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi Örneği)” (Uçar 2003), “Türkiye’de Alevilik Bektaşilik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” (Sezgin 1996), “Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu” (Temren 1992) görülmektedir.

Hacı Bektaş Veli’yi ele alan tezler incelendiğinde yüksek lisans tezi olarak “Alevi Bektaşi

Kültüründe Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi'nin Yeri ve Önemi" (Çimen 2004), "Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalat'ında Din ve Tasavvuf (Duran 1987), "Vilayet-name-i Hünkar Hacı Bektaş Veli" (Dündar 2002), "Hacı Bektaş Veli'nin Vilayetname'sine Göre Dini İnanç Adap ve Erkanlar" (Aka 2003), "Hacı Bektaş Veli'nin Makâlât'ı ile Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserlerindeki Ortak ve Farklı Motifler Üzerine Bir İnceleme" (Çalışkan 2005), "Hacı Bektaş-ı Veli'nin Vilâyetnâmesi'ndeki İslâm Öncesi ve İslâmi Motiflerin Değerlendirmesi" (Yavaş 2006), "Hacı Bektaş-ı Veli'nin Düşünce Dünyası" (Aslan 2007), "İslam Sûfizmde Hz.İsâ (a.s.)'ya Yaklaşım: Hz.Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli Örneği" (Yaykan 2007), "Hacı Bektaş-ı Veli'nin Din Tasavvuru" (Bozkurt 2008) çalışmaları, doktora tezi "Hacı Bektaş-ı Veli Velayet-Namesi ve Velayet-Name'de Geçen Keramet Motifleri" (Duran 1995) olarak bu çalışmalara ulaşmak mümkündür.

Alevilik ve Bektaşilikle ilgili çok fazla makale ve sempozyumlarda sunulan bildiriler bulunmaktadır. Ancak konunun çok geniş bir alana yayılması dolayısıyla çalışmada Hacı Bektaş Veli'yi doğrudan ele alan makalelerin ve bildirilerin bir kısmına yer verilmektedir. "Bektaşilik ve Hacı Bektaş Külliyesi" (Akçay 1964), "Toplumbilimsel Açından Alevilik-Bektaşilik ve Günümüz Alevilik-Bektaşiliğinin Sorunları" (Aktaş 1994), "Hacı Bektaş Veli Tarihçesi" (Ataer 1964), "Hacı Bektaş-ı Veli" (Aytaç 1984), "Hacı Bektaş'a Selam" (Baltacıoğlu 1964), "Makalat'a Göre Hacı Bektaş Veli'nin Fikri Şahsiyeti" (Bolay 1990), "Hacı Bektaş Veli Velayet-namesi ve Şerefine Yapılan Törenler" (Çağlar 1969), "Yunus Emre ile Hacı Bektaş" (Melikoff 1973), "Hacı Bektaş-ı Veli ve Sosyal Düzen" (Noyan 1967), "Hacı Bektaş Veli Üzerine Türkiye ve Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış" (Öcal 2000), "Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken'in Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları" (Taşgın 2004), "Bektaşilik Üzerine Değerlendirmeler ve Çalçakırlar Köyü Örneğinde Bektaşî Kültürü (Evaluations on Bektashism and Betashi Culture in the Example of Çalçakırlar Village)" (Kökel ve Kılıç 2006), Takashi Sashima editörlüğünde "Türkiye ve Bulgaristan'daki Alevi-Bektaşî Kültürünün Değişim Ve Sürekliliği İle İlgili Araştırma" (Deniz 2003) bunlardan bazılarıdır.

Hacı Bektaş Veli hakkında araştırmalar incelendiğinde geniş bir literatür bulunduğu görülmektedir. Bu konuda ilk defa ortaya konulan çalışmalardan yola çıkıldığında birçok yönüyle Hacı Bektaş Veli ele alınmaktadır. Yapılan sempozyumlarda Hacı Bektaş Veli'nin düşüncelerinin geçmişte ve günümüzdeki etkilerini ve sosyal bir önder olduğu, kültür ve inanç dünyasının en önemli isimlerinden biri olduğunu, Hacı Bektaş Veli'yi "doğru anlama, anlatmanın" önemli olduğunu, insanı merkeze koyan Hacı Bektaş Veli anlayışının en iyi şekilde ortaya koyulması gerekliliği vurgulanmaktadır. "Hacı Bektaş Veli Makalat" (Çoşan 1971), "Hacı Bektaş Veli" (Güzel 1998), "Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli" (Sertoğlu 1996), "Hacı Bektaş Veli ve Bektaşî Alevilik" (Yalçın 2007), "Hacı Bektaş-ı Veli" (Gündoğdu 2007), "Hacı Bektaş Veli / Yaşamı ve Şiirleri" (Yeşildağ 2000) gibi birçok kitap ve makalelerde de sempozyumlar ve çeşitli etkinliklerde olduğu gibi aslında Hacı Bektaş Veli'nin her yönüyle ele alındığı ve Alevilik ve Bektaşilikle ilgili konuların işlendiği görülmektedir. Fakat bütün bu kaynaklar incelendiğinde Hacı Bektaş Veli'nin toplumda nasıl algılandığı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamış ve bu alanda bir eksiklik olduğu tespit edilmiştir.

Buradan hareketle belirlenen eksikliğin giderilebileceği ve toplum açısından Hacı Bektaş Velinin nasıl algılandığının ortaya çıkabileceği bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Hacı Bektaş Veli hakkında toplumda nasıl bir algının oluştuğunun belirlenmesi bundan sonraki çalışmalar için bir örnek oluşturması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Hacı Bektaş Veli ile ilgili bu güne kadar yapılan çalışmaların toplumsal algının ele alındığı bu çalışmayla birlikte bir bütünlük kazanabileceği ve eksik kalan bir tarafın böylelikle tamamlanabileceği düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma Türk Toplumunun Hacı Bektaş Veli'yi algılama biçimini ele alan betimleyici (descriptive) bir karaktere sahiptir. Türk Toplumunda Hacı Bektaş Veli'nin ne şekilde (nasıl) ve hangi düzeyde algılandığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma saha araştırmasına dayanmaktadır.

2.1. Örneklem Seçimi ve Araştırmanın Uygulanması

Araştırma kapsamında 81 ilin ¼'ünün Türkiye'yi temsil edeceği varsayılmıştır. 81'in ¼'ünün tam sayıya denk gelmemesi nedeniyle başkent Ankara kapsam dışında tutulmuştur. Kalan 80 il ismi torbaya yazılarak, torbadan çekilen 20 ilde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma Adana, Ağrı, Ankara, Bingöl, Bursa, Çorum, Erzincan, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kırklareli, Manisa, Mardin, Mersin, Sivas, Trabzon, Yozgat ve Zonguldak illerinde tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 1067 kişiyle yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye nüfusu 72 milyon olarak alınmış, bu doğrultuda örneklem büyüklüğü olarak seçilen 1067 kişinin ana kütle temsil edeceği kabul edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:49-50; <http://www.surveysystem.com>).

Örneklem dağılımına bakıldığında ankete katılanların 613'ünün bay (%57.5), 454'ünün ise bayan (%42.5) olduğu saptanmıştır. Cinsiyet, yaş ve gelir dağılımı gibi kriterlerin yanı sıra; işçi, memur, öğrenci, serbest meslek ve ev hanımı gibi toplumun değişik kesimlerinden kişilerin örneklem içerisinde yer almaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın uygulanması aşamasında 30 anketörden yararlanılmıştır. Araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacıyla seçilen 30 anketöre insan ilişkileri (yüzyüze iletişim), anket ve görüşme-mülakat teknikleri gibi konularda eğitimler verilmiştir.

2.2. Veri Toplama Biçimi ve Verilerin Analizi

Katılımcılara 21 sorudan oluşan anket formu uygulanmıştır. Deneklerin anket formunu anlayabilmesi ve doğru sonuçlara ulaşılması amacıyla 50 kişi üzerinde ön test uygulanmıştır. Böylece anket formunun biçim ve içerik yönünden ön testi gerçekleştirilerek, ortaya çıkması muhtemel soru ve sorunlar giderilmiştir. Soru (anket) sosyo-demografik özellikleri ölçmek amacıyla hazırlanan soruların yanı sıra Hacı Bektaş Veli algısını ölçmek amacıyla oluşturulan sorulara da yer verilmiştir.

Anket formunda bir kısım sorular evet-hayır şeklinde klasik formatta hazırlanmıştır. Toplumsal algılamayı (Hacı Bektaş Velî algısını) ölçmek amacıyla kapalı uçlu sorularla birlikte açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Anket (soru) formunda ayrıca pozitif ve negatif yargıların ölçülmesini sağlamaya dönük olarak “Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Fikrim Yok, Katılmıyorum, Tamamen Katılmıyorum” şeklindeki Likert Ölçeğinden de yararlanılmıştır.

Anket formunun uygulanması 19-26 Kasım 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ardından anket formları kodlanarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 15.0 programı kullanılarak, frekans analizi ve ki-kare (chi-square) testleri kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Deneklerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Deneklerin sosyo-demografik özelliklerini ortaya koymak amacıyla cinsiyet, yaş, gelir durumu, meslekleri ve kendilerini nasıl tanımladıklarıyla ilgili sorular sorulmuştur. Burada ise yalnızca cinsiyet, yaş ve eğitim seviyeleriyle ilgili bilgi ve bulgulara yer verilmiştir. Deneklerin cinsiyet dağılımına bakıldığında ankete katılanların 613’ü bay (57.5), 454’ü ise bayandır (42.5). Buna göre 20 yaş ve altında 255 (23.9), 21-25 yaş arası 261 (24.5), 26-30 yaş arası 171 (16), 31 yaş üstü 380 (35.6) kişiyle yüzyüze görüşme gerçekleştirilmiştir.

Deneklerin eğitim seviyelerine bakıldığında 54 kişinin (5.1) okuryazar, 181’inin (17) ilköğretim, 403’ünün lise (37.8), 398’inin (37.3) üniversite mezunu olduğu; 31’inin (2.9) ise lisansüstü eğitim alan kişilerden oluştuğu görülmektedir.

3.2. HACI BEKTAŞ VELİ’NİN TANINMA VE BİLİNME DÜZEYİ

3.2.1 Hacı Bektaş Velî’nin Tanınırlığı

Hacı Bektaş Velî’nin Türk Toplumunda ne düzeyde tanındığını ortaya koymak, bir diğer ifadeyle tanınma düzeyini tespit etmek amacıyla katılımcılara “Hacı Bektaş Velî ismini duyup duymadıkları sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 1: Hacı Bektaş Velî’nin Tanınma Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Evet	1014	95
Hayır	53	5
TOPLAM	1067	100

Tablo 1’den de görüleceği üzere katılımcıların %95’inin Hacı Bektaş Velî’yi tanıdığı, %5’inin ise tanımadığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan katılımcılara Hacı Bektaş Velî'nin herhangi bir kitabını okuyup okumadıkları sorulduğunda, %18.5'inin olumlu yanıt verdiği; %81.5'inin ise Hacı Bektaş Velî'nin herhangi bir eserini okumadığını söylediği görülmektedir.

3.2.2 Hacı Bektaş Velî'nin Tanınırlığında Rol Oynayan Araçlar

Hacı Bektaş Velî'nin bireyler tarafından nasıl tanındığını tespit etmek amacıyla deneklere Hacı Bektaş Velî'yi tanımlarında hangi aracın (faktörün) etkisi olduğu sorusu yöneltilmiştir. Buna göre Hacı Bektaş Velî'nin tanınmasında en fazla etkili olan aracın %18.9 ile televizyon olduğu görülmektedir. Televizyonu sırasıyla kitap (%7.7), okul (%6.6), gazete (%2.4), dergi (%2.3), aile (%2.29 ve internet (%1.8) takip etmektedir. Deneklerin % 52.2'si ise Hacı Bektaş Velî'yi tanımlarında bu araçların tümünün etkisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar Hacı Bektaş Velî'nin Türk Toplumunu tarafından tanınmasında en etkili aracın televizyon olduğunu ortaya koymakla beraber, tüm araçların etkisinin de hesaba katılması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 2: Hacı Bektaş Velî'nin Tanınmasında Rol Oynayan Araçlar

Araçlar	Frekans	Yüzde
Televizyon	202	18.9
Kitap	82	7.7
Okul	71	6.6
Gazete	26	2.4
Dergi	25	2.3
Aile	23	2.2
İnternet	19	1.8
Radyo	9	0.8
Hepsi	557	52.2
Cevapsız	53	5
TOPLAM	1067	100

3.2.3 Hacı Bektaş Veli İsmi ve Yol Açtığı Çağrışım

Katılımcılara ilk olarak Hacı Bektaş Veli isminin kendilerinde nasıl (olumlu- olumsuz) bir çağrışım yaptığı, ardından Hacı Bektaş Veli ismini duyduklarında zihinlerinde neyin canlandığı (ne çağrışım yaptığı) soruları sorulmuştur.

Tablo 3: Hacı Bektaş Veli İsminin Zihindeki Çağrışım Biçimi

Çağrışım	Frekans	Yüzde
Olumlu	829	77.7
Olumsuz	62	5.8
Fikrim Yok	176	16.5
TOPLAM	1067	100

Deneklerin %77.7'si Hacı Bektaş Veli isminin kendilerinde olumlu çağrışım yaptığını ifade ederken, %16.5'i fikri olmadığını söylemiş, %5.8'i ise Hacı Bektaş Veli isminin kendilerinde olumsuz çağrışım yaptığını belirtmiştir. (Mean 4.0047)

Buna göre katılımcıların Hacı Bektaş Veli ile ilgili oldukça olumlu fikir ve yargılara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu ise Türk Toplumunda Hacı Bektaş Veli'nin önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4: Hacı Bektaş Veli İsminin Yol Açtığı Çağrışım

Çağrışım Şekli	Frekans	Yüzde
Tasavvuf Alimi	401	37.6
Din Adamı	145	13.6
Halk Ozanı	140	13.1
Şair	79	7.4
Kanaat Önderi	33	3.1
Sanatçı	28	2.1
Hepsi	197	18.5
Hiçbir Çağrışım Yapmıyor	44	4.1
TOPLAM	1067	100

Diğer taraftan deneklerin “Hacı Bektaş Velî ismini duyduklarında zihinlerinde neyin canlandığı” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; Hacı Bektaş Velî isminin genellikle (% 37.6) “tasavvur alimi” olarak algılandığı görülmektedir. Tasavvur aliminin yanı sıra zihninde “din adamı” canlanıyor diyenlerin oranı %13.6 olurken, Hacı Bektaş Velî’yi “halk ozanı” olarak zihninde canlandırانların oranı ise %13.1 olarak tespit edilmiştir. Hacı Bektaş Velî’yi %7.4’ü şair, %3.1’i kanaat önderi, %2.6’sı sanatçı olarak nitelerken; hiçbir çağrışım yapmıyor diyenlerin oranı %4.1, “hepsi” diyenler ise % 18.5’dir.

Buradan da anlaşılacağı üzere Hacı Bektaş Velî’nin halkımız tarafından “tasavvuf alimi” olarak algılandığını söylemek mümkündür.

3.3. HACI BEKTAŞ VELİ’NİN TÜRK KÜLTÜRÜNE KATKILARI

Hacı Bektaş Velî’nin Türk Kültüründeki yerini ve Türk Kültürüne katkılarını ortaya koymak amacıyla katılımcılara likert türü ölçek kullanılarak iki ayrı soru yöneltilmiştir. Katılımcılardan “Hacı Bektaş Velî Türk Kültürünün En Önemli Figürlerinden Biridir” ve “Hacı Bektaş Velî Türk Kültürüne Önemli Katkılar Yapmıştır” şeklindeki ifadelere ne oranda katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir.

Tablo 5: Türk Kültürünün En Önemli Figürlerinden Biri Olarak Hacı Bektaş Velî

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	230	21.6
Katılıyorum	443	41.5
Fikrim Yok	300	28.1
Katılmıyorum	86	8.1
Tamamen Katılmıyorum	8	.7
TOPLAM	1067	100

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere Hacı Bektaş Velî’yi Türk Kültürünün en önemli figürlerinden biri olarak görenlerin oranı %63.1’dir. Hacı Bektaş Velî’yi Türk Kültürünün en önemli figürlerinden biri olarak görmeyenlerin oranı sadece %8.8, bu konuda fikri olmadığını söyleyenlerin oranı ise %28.1 olmaktadır.

“Hacı Bektaş Velî Türk Kültürünün En Önemli Figürlerinden Biridir” yargısına katılım ortalaması (mean) 3.7507 olarak tespit edilmiştir. 3.7507’lik ortalama Hacı Bektaş Velî’nin Türk Kültürünün en önemli figürlerinden biri olduğunun Türk Halkı tarafından da kabul edildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6: Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültürüne Katkılarının Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	307	28.8
Katılıyorum	457	42.8
Fikrim Yok	257	24.1
Katılmıyorum	44	4.1
Tamamen Katılmıyorum	2	.2
TOPLAM	1067	100

Katılımcıların %71.6'sı Hacı Bektaş Veli'nin Türk kültürüne önemli katkıları olduğunu düşünmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültürüne katkısı olmadığını savunanların oranı % 4.3'de kalırken; %24.1'lik kesim ise fikri olmadığını ifade etmektedir.

“Hacı Bektaş Veli Türk Kültürüne Önemli Katkılar Yapmıştır” ifadesine verilen cevaplar analiz edildiğinde aritmetik ortalamanın (mean) 3.9588 olduğu görülmektedir. Bu sonuç Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültüründe oldukça önemli bir yere sahip olduğunu ve Türk Kültürüne olan katkılarının da toplum tarafından da kabul edildiğini göstermektedir.

3.4. HACI BEKTAŞ VELİ'NİN ALGILANMA BİÇİMİ

Hacı Bektaş Veli'nin toplum tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak amacıyla katılımcılara “Hacı Bektaş Veli Benim İçin Önemli Bir Referans Kaynağıdır”, “Hacı Bektaş Veli'yi Anlayamamanın Önemli Bir Eksiklik Olduğuna İnanıyorum”, “Benim İçin Hacı Bektaş Veli Ne İse Mevlana da Odur” soruları sorulmuştur.

Tablo 7: Referans Kaynağı Olarak Hacı Bektaş Veli

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	110	10.3
Katılıyorum	216	20.2
Fikrim Yok	358	33.6
Katılmıyorum	303	28.4
Tamamen Katılmıyorum	80	7.5
TOPLAM	1067	100

Buna göre katılımcıların % 30.5'i Hacı Bektaş Veli'yi referans kaynağı olarak görürken; %35.9'u referans kaynağı olarak kabul etmemekte, %33.6'sı ise fikri olmadığını ifade etmektedir. Burada aritmetik ortalama 2.9747 olarak görülmektedir. Burada Hacı Bektaş Veli'yi referans kaynağı olarak görenlerle görmeyenlerin oranı hemen hemen birbirine yakındır.

Tablo 8: Hacı Bektaş Veli'yi Anlayamamanın Bir Eksiklik Olarak Görülüp-Görülmemesi

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	165	15.5
Katılıyorum	336	31.5
Fikrim Yok	322	30.2
Katılmıyorum	198	18.5
Tamamen Katılmıyorum	46	4.3
TOPLAM	1067	100

Katılımcıların %47'si Hacı Bektaş Veli'yi anlayamamanın önemli bir eksiklik olduğunu savunurken; %22.8'i bu fikre katılmamakta, %30.2'si ise fikri olmadığını ifade etmektedir. Aritmetik ortalamanın 3.3524 olarak ortaya çıkması Türk Halkının Hacı Bektaş Veli'yi anlayamamanın önemli bir eksiklik olacağına inandığını ortaya koymaktadır.

Tablo 9: Hacı Bektaş Veli ve Mevlana

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	128	12
Katılıyorum	238	22.3
Fikrim Yok	226	21.2
Katılmıyorum	307	28.8
Tamamen Katılmıyorum	168	15.7
TOPLAM	1067	100

“Benim İçin Hacı Bektaş Veli Ne İse Mevlana da Odur” ifadesine katılanların oranı %34.3, katılmayanların oranı % 44.5, fikri olmadığını söyleyenlerin oranı ise 21.2 olarak tespit edilmiştir. Aritmetik ortalama ise 2.8604 olarak ortaya çıkmaktadır.

3.4. HACI BEKTAŞ VELİ'NİN TANITILMASI

Katılımcılara “Hacı Bektaş Veli Ülkemizde Yeterince Tanınmamaktadır”, “Hacı Bektaş Veli'nin Tanıtılması İçin Yapılan Çalışmalar Yeterli Değildir” ve “Hacı Bektaş Veli'nin Genç Kuşaklara Layığıyla Anlatılması Gerektiğine İnanıyorum” ifadelerine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Diğer yandan katılımcıların Gazi Üniversitesi bünyesinde Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi olduğunu bilip bilmediklerini ortaya koymak amacıyla da bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 10: Hacı Bektaş Veli'nin Tanınırlığı

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	269	25.2
Katılıyorum	416	39
Fikrim Yok	228	21.3
Katılmıyorum	118	11.1
Tamamen Katılmıyorum	36	3.4
TOPLAM	1067	100

“Hacı Bektaş Veli Ülkemizde Yeterince Tanınmamaktadır” ifadesine katılanların oranı % 64.2'dir. fikir beyan etmeyenler %21.3 olurken; katılımcıların %14.5'i ise bu ifadeye katılmadıklarını söylemişlerdir. Aritmetik ortalamanın 3.7160 olarak ortaya çıkması, Türk Halkının Hacı Bektaş Veli'nin yeterince tanınmadığına inandığını göstermektedir.

Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli'nin Türk Toplumuna daha iyi tanıtılması için gerekli tanıtım faaliyetlerinin yapılmasında büyük yarar vardır.

Tablo 11: Hacı Bektaş Veli'nin Tanıtılması İçin Yapılan Tanıtım Faaliyetlerin Yeterliliği

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	312	29.2
Katılıyorum	413	38.7
Fikrim Yok	254	23.7
Katılmıyorum	71	6.7
Tamamen Katılmıyorum	17	1.6
TOPLAM	1067	100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde deneklerin % 67.9'u “Hacı Bektaş Veli'nin Tanıtılması İçin Yapılan Çalışmalar Yeterli Değildir” ifadesine katıldıkları görülmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin

Tanıtım faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünenler %8.3'de kalırken; %23.7'lik kesim ise fikir beyan etmemiştir.

3.8735'lik aritmetik ortalama Türk halkının Hacı Bektaş Velî'nin Tanıtılması için gerekli faaliyetlerin tam olarak yapılmadığına inandığını ortaya koymaktadır. Burada Vakıflara, sivil toplum örgütlerine ve Kültür Bakanlığına önemli görevler düşmektedir.

Tablo 12: Hacı Bektaş Velî'nin Genç Kuşaklara Layıkıyla Anlatılması Gerekliliği

	Frekans	Yüzde
Tamamen Katılıyorum	385	36.1
Katılıyorum	450	42.2
Fikrim Yok	156	14.6
Katılmıyorum	57	5.3
Tamamen Katılmıyorum	19	1.8
TOPLAM	1067	100

Katılımcıların “Hacı Bektaş Velî'nin Genç Kuşaklara Layıkıyla Anlatılması Gerektiğine” ne ölçüde inanıp- inanmadıkları sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde %78.3 gibi büyük çoğunluğun, Hacı Bektaş Velî'nin genç kuşaklara layıkıyla anlatılması gerektiğine inandığını ortaya koymaktadır. 4.0544'lik aritmetik ortalamanın yanı sıra; “Hacı Bektaş Velî'nin genç kuşaklara anlatılmaması gerektiğini savunanların” oranının %7.1'de kalması, Türk halkının Hacı Bektaş Velî'yi ne oranda önemseydiğini göstermesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Tablo 13: Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi'nin Bilinme Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Evet	151	14.2
Hayır	916	85.8
TOPLAM	1067	100

Katılımcılara Hacı Bektaş Velî'nin tanıtılması amacıyla Gazi Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren “Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi” hakkında bilgilerinin olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde deneklerin %85.8'inin böyle bir merkezden haberdar olmadığı görülmektedir. Bu sonuç ise “Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi” nin toplum tarafından yeterince tanınmadığını ve söz konusu merkezin faaliyetlerinin halk tarafından tam olarak algılanmadığını göstermektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türk toplumunda Hacı Bektaş Veli'nin ne düzeyde ve nasıl algılandığını ortaya koymak amacıyla 21 ilde 1067 kişiyle yüzyüze görüşülerek gerçekleştirilen saha araştırması Hacı Bektaş Veli'yle ilgili ülkemizde yapılan en kapsamlı araştırma olması açısından önem taşımaktadır. Her şeyden önce bu araştırma ile elde edilen sonuçlar bundan sonraki çalışmalara kaynak teşkil etmesi açısından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu çalışma ile ulaşılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Halkın %95'i Hacı Bektaş Veli'yi tanımaktadır. Hacı Bektaş Veli bu denli tanınmasına rağmen Hacı Bektaş Veli'nin herhangi bir eserini okuyanların oranı ancak %18.5'de kalmaktadır.

- Hacı Bektaş Veli'nin tanınmasında rol oynayan en önemli araç televizyondur. Bunu kitap ve gazete takip etmekte, aile ve okul ise son sıralarda yer almaktadır.

- Hacı Bektaş Veli ismi halkın %77.7'sinde olumlu, %5.8'inde ise olumsuz çağrışımlar yapmaktadır. Bu sonuç Hacı Bektaş Veli'nin Türk Halkına malolan önemli bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır.

- Hacı Bektaş Veli deyince halkın zihninde ilk olarak "tasavvuf alimi" imgesi canlanmaktadır. Bunun yanı sıra halkın zihninde "din adamı" ve "halk ozanı" çağrışımları da ortaya çıkmaktadır.

- Halkın büyük bir çoğunluğu (%63.1) Hacı Bektaş Veli'yi Türk Kültürünün en önemli figürlerinden biri olarak görmektedir. Bu konuda olumsuz bir görüşe sahip olanların oranı ise ancak %8.8'dir.

- Halkın %71.6'sı Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültürüne önemli katkıları olduğunu ifade etmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin Türk Kültürüne katkısı olmamıştır diyenlerin oranı %4.3 ile yok denecek kadar azdır.

- Hacı Bektaş Veli'yi referans kaynağı olarak görenlerin oranı %30.5, görmeyenlerin oranı ise %35.9 olarak ortaya çıkmaktadır.

- Halkın %47'si Hacı Bektaş Veli'yi anlayamamanın önemli bir eksiklik olacağını savunurken; bu fikre katılmayanların oranı %22.8 olarak saptanmıştır.

- Halkın %64.2'si Hacı Bektaş Veli'nin ülkemizde hak ettiği gibi (layıkıyla) tanınmadığını ifade etmektedir. Hacı Bektaş Veli'nin yeterince tanındığını düşünenler %14.5'dir. Bu sonuç halkın Hacı Bektaş Veli'nin yeterince tanınmadığına inandığını göstermektedir.

- Halkın %67.9'u Hacı Bektaş Veli'yi Türk Halkına tanıtmak amacıyla gerçekleştirilen tanıtım faaliyetlerinin yeterli olmadığına inanmaktadır.

- Halkın %78.3'ü Hacı Bektaş Veli'nin genç kuşaklara layıkıyla anlatılması gerektiğine inandığını ifade etmektedir. Bu ise Hacı Bektaş Veli'nin Türk Toplumunca ne denli önemsendiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları Hacı Bektaş Veli'nin tanıtılması amacıyla bugüne kadar yürütülen çalışmaların yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Şüphesiz Türk Kültürünün önemli figürlerinden biri olan Hacı Bektaş Veli'nin tanıtılmasının Türk Kültürüne de önemli yararlar sağlayacağı muhakkaktır. Bu bağlamda Hacı Bektaş Veli'nin Türk Toplumuna daha iyi tanıtılması için gerekli tanıtım faaliyetlerinin vakit geçirilmeden rasyonel bir şekilde planlanarak uygulamaya konulması gerekmektedir. Burada ilgili vakıfların yanı sıra, sivil toplum örgütlerine, üniversitelere ve Kültür Bakanlığına önemli görevler düştüğü unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

AKA, Ayşe (2003): Hacı Bektaş Veli'nin Vilayetname'sine Göre Dini İnanç Adap ve Erkanlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

AKÇAY, İlhan (1964): "Bektaşilik ve Hacı Bektaş Külliyesi", Karahöyük, 1(3), 9-10.

AKTAŞ, Ali (1994): "Toplumbilimsel Açından Alevilik-Bektaşilik ve Günümüz Alevilik-Bektaşiliğinin Sorunları", Dünya'da ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler (1.Ulusal Sosyoloji Kongresi 3-4-5 Kasım 1993 İzmir), Ankara, Sosyoloji Derneği Yayınları III, 719-724.

ASLAN, Faik (2007): Hacı Bektaş-i Veli'nin Düşünce Dünyası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ATAER, Yusuf Fahir (1964): "Hacı Bektaş Veli Tarihiçesi", Karahöyük, 1(4), 23-25.

AYTAÇ, Kemal (1984): "Hacı Bektaş-ı Veli", Milli Kültür, 5(46), 7-9.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı (1964): "Hacı Bektaş'a Selam", Karahöyük, 1(3), Eylül, 26-27.

BERGE, Metin (1990): Cumhuriyet Döneminde Bektaşilik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

BOLAY, Süleyman Hayri (1990): "Makalata Göre Hacı Bektaş Velinin Fikri Şahsiyeti", Milli Kültür, S.75, 16-18.

BOZKURT, Hilal (2008): Hacı Bektaş-ı Veli'nin Din Tasavvuru, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

CANER, Mustafa (1996): Sarıoğlan Yöresi Alevi-Bektaşî İnançlarının Tesbit ve Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

COŞAN, Esat (1971): *Hacı Bektaş Veli Makâlât*, Ankara: Seha Yayınları.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1969): "Hacı Bektaş Veli Velayet-namesi ve Şerefine Yapılan Törenler", Türk Folklor Araştırmaları, S.237, 5247-5248.

ÇALIŞKAN, Zekiye Ülker (2005): Hacı Bektaş Veli'nin Makâlât'ı ile Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserlerindeki Ortak ve Farklı Motifler Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÇİMEN, Şenay (2004): Alevi Bektaş Kültüründe Hacı Bektaş-ı Veli Külliyesi'nin Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

DENİZ, Kemalettin (2003) "*Türkiye ve Bulgaristan'daki Alevi-Bektaş Kültürünün Değişim Ve Sürekliliği İle İlgili Araştırma*" (ed. Takashi Sashima), Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, S. 27.

DURAN Hamiye (1987): Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalat'ında Din ve Tasavvuf, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

DURAN, Hamiye (1995): Hacı Bektaş-ı Veli Velayet-Namesi ve Velayet-Name'de Geçen Keramet Motifleri Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

DÜNDAR, Selda (2002): Vilayet-name-i Hünkar Hacı Bektaş Veli, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

FIĞLALI, Ethem Ruhi (1990): Türkiye'de Alevilik – Bektaşilik, Selçuk Yayınları, Ankara

FIĞLALI, Ethem Ruhi ve AYDIN, Mehmet (1997): Milli Bütünlüğümüz ve Hacı Bektaş Veli (Editör: Erol Kalender), AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara

GÖLBAŞI, Haydar (2000): 1980 Sonrası Alevi-Bektaş Örgütlenmelerinin Sosyolojik İncelemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

GÜNDOĞDU, Cengiz (2007): Hacı Bektaş-ı Veli, Aktif Yayınevi, İstanbul

GÜZEL, Abdurrahman (1998): Hacı Bektaş Veli, Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Vakfı Yayınları.

Hacı Bayram Veli (2009) Makalat-ı Gaybiyye ve Kelimat-ı Ayniyye (Yayına Hazırlayan Gıyasettin Aytaş-Hacı Yılmaz), Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara

http://tr.wikipedia.org/wiki/Hac%C4%B1_Bekta%C5%9F-%C4%B1_Veli, Erişim Tarihi: 25.11.2009

<http://www.datcahacibektas.org/dogum.htm>, Erişim Tarihi: 04.12.2009

<http://www.hacibektas.com/index.php?id=felsefe>, Erişim Tarihi: 25.11.2009b

<http://www.hacibektas.com/index.php?id=hacibektavel>, Erişim Tarihi: 15.11.2009a

<http://www.hbektasVeli.gazi.edu.tr/site/>, Erişim Tarihi: 04.12.2009

<http://www.ziyababa.org.tr/hacibektasVeli/eserleri.asp>, Erişim Tarihi: 30.11.2009

<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm> 14.12.2009

İLHAN, Halil İbrahim (2006): Şanlıurfa Kısas beldesinde Alevilik Bektaşilik Üzerine Sosyal Antropolojik Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

KÖKEL, Coşkun (2004): Eskişehir İli, Alevi-Bektaşî Köylerindeki İnanç Ritüellerinin Sosyolojik Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü

KÖKEL, Coşkun ve KILIÇ, Filiz (2006) “Bektaşilik Üzerine Değerlendirmeler Ve Çalçaklırlar Köyü Örneğinde Bektaşî Kültürü (Evaluations on Bektashism and Betashi Culture in the Example of Çalçaklırlar Village)”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, S.40.

MELIKOFF, Irene (1973): “Yunus Emre ile Hacı Bektaş”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XX, 27-36.

MERT, Hamdi (yyy): Hünkar Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı Bilig Yayınları, Ankara

NOYAN, Bedri (1967): “Hacı Bektaş-ı Veli ve Sosyal Düzen”, Türk Folklor Araştırmaları, S.220, 4569-4570.

NOYAN, Bedri (1995): Bektaşilik Alevilik Nedir?, Ant/Can Yayınları, İstanbul

ÖCAL, Derya (2000) “Hacı Bektaş Veli Üzerine Türkiye ve Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalara Genel Bir Bakış”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, S.13.

ÖZCAN, Hüseyin (2001):Bektaşî Adab ve Erkanı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZTÜRK, Yaşar Nuri (1990) Tarih Boyunca Bektaşilik, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul

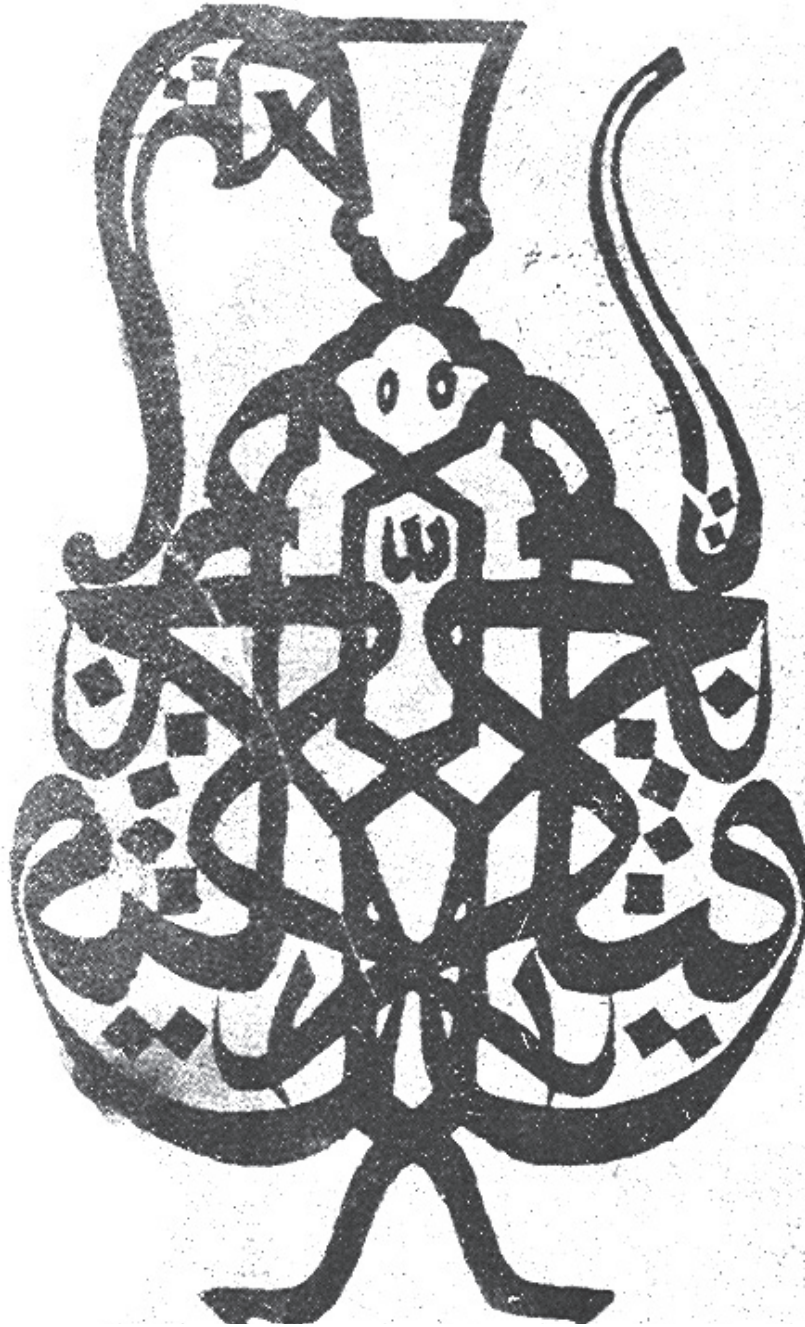
SERTOĞLU, Murat (1996): Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli, Sağlık Yayınları, İstanbul

SEZGİN, Abdülkadir (1996): Türkiye`de Alevilik Bektaşilik Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

TAŞĞIN, Ahmet (2004): “Prof.Dr. Hilmi Ziya Ülken’in Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları” , Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, S.29.

TEMREN, Belkis (1992): Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- TUĞÇU, Hüseyin (1992): Türk Aile Yapısında Bektaşî Geleneklerinin Yeri ve Bir Bektaşî Köyü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- UÇAR, Ramazan (2003): Alevi-Bektaşî Geleneği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ULUÇ, Nilüfer (2004): Alevi-Bektaşî ve Sünnî Grupların Kültürel Benliğin Yapılanması Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YALÇIN, Aziz (2007): Hacı Bektaş Veli ve Bektaşî Alevilik, Derin Yayınları, İstanbul
- YAVAŞ, Fatih (2006): Hacı Bektaş-ı Veli'nin vilâyetnâmesi'ndeki İslâm Öncesi ve İslâmî Motiflerin Değerlendirmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YAVUZER, Hasan (1993): Hacıbektaş Yöresi Bektaşî İnançlarının Din Sosyolojisi Yönünden İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YAYKAN, Zeynep (2007): İslam Süfizmde Hz.İsâ (a.s.)'ya Yaklaşım: Hz.Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YAZICIOĞLU, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- YEŞİLDAĞ, Yılmaz (2000): Hacı Bektaş Veli / Yaşamı ve Şiirleri, Gün Yayıncılık, Ankara
- YILMAZ, Hulusi (1998): Kentleşme Sürecinde Alevilik-Bektaşîlik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bektaşı Figürleri